

Smart Fiscal Policy and Stabilizing Fiscal Mechanisms in Earthquake Disasters: Applicability of Automatic Stabilizers in the Context of the February 6 Earthquakes

Aysun Yilmazturk ¹

¹ Balıkesir University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance, 10463 Balıkesir, Türkiye

Keywords

Smart Fiscal Policy, Automatic stabilization factors, Earthquake economy, February 6 earthquakes, Türkiye

Highlights

- * Automatic stabilizers implemented after the February 6 earthquakes have been examined
- * Fiscal policy mechanisms have been evaluated within the framework of Smart Fiscal Policy
- * The sustainability, institutionalization level of automatic mechanisms have been discussed

Aim

Aim of the study is to evaluate the February 6 earthquakes within the framework of Smart Fiscal Policy

Location

Türkiye

Methods

In this study, the document analysis technique, one of qualitative research methods was employed

Results

The implementation of automatic mechanism after the earthquake within the Smart Fiscal Policy approach provides an effective and guiding framework

Supporting Institutions

The author declared that this study has used no support data from other institutions

Financial Disclosure:

The author declared that this study has received no financial support

Peer-review

Externally peer-reviewed

Conflict of Interest:

The author has no conflicts of interest to declare

How to cite:

Yilmazturk A., 2025. Smart Fiscal Policy and Stabilizing Fiscal Mechanisms in Earthquake Disasters: Applicability of Automatic Stabilizers in the Context of the February 6 Earthquakes, Turk Deprem Arastirma Dergisi 7(Special Issue-Economic and Administrative Analysis of February 6, 2023 Earthquakes), 45-58, DOI:10.46464/tdad.1753227.

Manuscript

Research Article

Received: 29.07.2025

Revised: 27.10.2025

Accepted: 30.10.2025

Printed: 17.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1753227

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International Non-Commercial License

Corresponding Author

Aysun Yilmazturk

Email: yilmazturk@balikesir.edu.tr

Instrument / Mechanism	Counter-Cyclicality	Inclusiveness	Growth-Friendly	Fiscal Sustainability
Income Tax System	✓	✗	✓	✓
Unemployment Insurance	✓	✓	✗	⚠ (time-limited)
Short-Time Work Allowance	✓	✓	✓	⚠ (temporary funding)
Cash Wage Support	⚠	✓	⚠	⚠ (temporary and externally funded)

Figure
The compatibility of automatic stabilizers with the principles of Smart Fiscal Policy

Deprem Felaketlerinde Akıllı Maliye Politikası ve İstikrar Sağlayıcı Mali Mekanizmalar: 6 Şubat Depremleri Bağlamında Otomatik İstikrar Unsurlarının Uygulanabilirliği

Aysun Yilmaztürk¹

¹ Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Çağış 10463 Balıkesir, Türkiye

ÖZET

Deprem gibi büyük ölçekli doğa kaynaklı afetler, yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı kalmayıp ekonomik dengeleri bozarak toplumsal refahı tehdit etmektedir. Bu bağlamda maliye politikaları, afet sonrası süreçte hem makroekonomik istikrarın sağlanması hem de yeniden inşa süreçlerinin yönlendirilmesi açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Akıllı Maliye Politikası (AMP) yaklaşımı çerçevesinde, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Türkiye’de uygulanan otomatik istikrar unsurlarını değerlendirmektedir. Deprem bölgesindeki illerin işsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği ve gelir vergisi incelenmiş; bu mekanizmaların AMP ilkeleriyle kısmen örtüştüğü, ancak kapsam ve mali sürdürülebilirlik açısından yetersiz kaldığı belirlenmiştir. Çalışma, afet sonrası maliye politikalarının daha dirençli ve kapsayıcı hale gelebilmesi için AMP’nin yol gösterici bir çerçeve olarak benimsenmesini önermektedir.

Anahtar Kelimeler

Akıllı Maliye Politikası, Otomatik istikrar unsurları, Deprem ekonomisi, 6 Şubat depremleri, Türkiye

Öne Çıkanlar

- * 6 Şubat depremleri sonrası uygulanan otomatik istikrar unsurları incelenmiştir
- * Akıllı Maliye Politikası çerçevesinde mali politika mekanizmaları değerlendirilmiştir
- * Otomatik mekanizmaların sürdürülebilirliği ve kurumsallaşma düzeyi tartışılmıştır

Makale

Araştırma Makalesi

Geliş: 29.07.2025

Düzeltilme: 27.10.2025

Kabul: 30.10.2025

Basım: 17.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1753227

Sorumlu yazar

Aysun Yilmaztürk

E-posta:

yilmazturk@balikesir.edu.tr

Smart Fiscal Policy and Stabilizing Fiscal Mechanisms in Earthquake Disasters: Applicability of Automatic Stabilizers in the Context of the February 6 Earthquakes

Aysun Yilmazturk¹

¹ Balıkesir University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Public Finance, 10463 Balıkesir, Türkiye

ABSTRACT

Large-scale disasters such as earthquakes not only cause physical destruction but also disrupt economic balances, threatening overall social welfare. In this context, fiscal policy ensures macroeconomic stability and guiding post-disaster reconstruction. This study evaluates the automatic stabilizers implemented in Türkiye following the February 6, 2023 earthquakes within the framework of Smart Fiscal Policy (SFP). Unemployment benefits, short-time working allowance, direct wage support, and tax practices are examined. Findings indicate that while these mechanisms partially align with SFP principles, they fall short in terms of sustainability. The study recommends adopting SFP as a guiding framework to enhance the resilience, inclusiveness of post-disaster fiscal strategies and to ensure a more systematic and proactive public finance response in the face of large-scale natural shocks.

Keywords

Smart Fiscal Policy, Automatic stabilization factors, Earthquake economy, February 6 earthquakes, Türkiye

Highlights

- * Automatic stabilizers implemented after the February 6 earthquakes have been examined
- * Fiscal policy mechanisms have been evaluated within the framework of Smart Fiscal Policy
- * The sustainability, institutionalization level of automatic mechanisms have been discussed

Manuscript

Research Article

Received: 29.07.2025

Revised: 27.10.2025

Accepted: 30.10.2025

Printed: 17.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1753227

Corresponding Author

Aysun Yilmazturk

Email:

yilmazturk@balikesir.edu.tr

1. GİRİŞ

Doğa kaynaklı afetler, tarih boyunca insanlığın karşılaştığı en zorlayıcı ve yıkıcı olaylardan biri olarak varlığını sürdürmektedir. Değişen çevresel koşullar, iklim değişikliği ve insan faaliyetlerinin yol açtığı etkiler doğa kaynaklı afetlerin yoğunluğu ve şiddetini gün geçtikçe artırmaktadır. Dünyada birçok ülke doğa kaynaklı afetlere karşı savunmasızdır ve her yıl, doğa kaynaklı afetler milyonlarca insanın hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu anlamda birçok ülke her yıl yaşanan afetlerle karşı karşıya kalmaktadır (Yeşildal 2020, Tarım ve Tuncer 2022). Bu afetlerin etkisi ve verdiği zararların boyutu, ülkelerin afet politikalarına ve toplumun afetlere hazırlık düzeyine göre ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkelerin karşı karşıya kaldığı afetler bir taraftan can ve mal kayıplarına yol açarken, diğer taraftan önemli ekonomik kayıplara sebep olmakta ve sosyal hayatın işleyişinde zaman zaman aksamalara neden olabilmektedir (Ceren 2023). Zaman zaman küresel düzeyde ekonomik ve sosyal krizlere de yol açabilmektedir. Afetlerin yol açtığı yıkım, toplumların güvenliklerini, refahlarını ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini tehlikeye atabilmektedir.

Doğa kaynaklı afetler, yalnızca fiziksel yıkıma neden olmakla kalmayıp, aynı zamanda ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları üzerinde derin etkiler yaratmakta; kamu maliyesi açısından da ciddi sonuçlar doğurmaktadır (Akar 2013). Bu bağlamda maliye politikaları, ekonomik istikrarın sağlanması ve toplumsal refahın artırılması hedefleri doğrultusunda devletin gelir ve harcamalarını yöneten temel araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Olağan dışı durumlar arasında yer alan doğa kaynaklı afetler, kamu maliyesinin etkinliğini daha da görünür kılmakta ve bu alanın merkezi bir konum üstlenmesine yol açmaktadır. Zira afetler, yalnızca ekonomik kayıplar değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde travmalar da yaratmakta, bu da mali önlemlerin çok boyutlu olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Afetlere hazırlık süreçlerinin yapılandırılması ve afet sonrası toparlanmanın sağlanabilmesi için mali araçların doğru planlanması ve etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede kamu harcamaları, hem afet etkilerinin azaltılmasında hem de ekonomik sistemin yeniden işler hale gelmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Ancak afet dönemlerinde kamu harcamalarında yaşanan artışa karşılık, vergi gelirlerinde düşüş gözlenmekte; bu durum da kamu bütçelerinde önemli açıkların oluşmasına neden olmaktadır (Akar 2013). Özellikle afetin etkilediği bölgelerde vergi tahsilatındaki düşüş, mali dengenin korunmasını zorlaştırmakta, dolayısıyla hükümetleri borçlanma ya da vergi politikalarında düzenlemeye gitmeye zorlamaktadır.

Devlet, beklenmedik afet durumlarında kamu maliyesi aracılığıyla zararın giderilmesini ve etkilerin hafifletilmesini hedefler. Bu kapsamda uygulanan harcama politikaları sayesinde afet bölgelerine acil yardım ulaştırılmakta, yeniden inşaat ve onarım projeleri için uzun vadeli kaynaklar sağlanarak toparlanma süreci hızlandırılmaktadır. Öte yandan vergi politikaları da afet yönetiminde işlevsel bir araç olarak kullanılabilir; vergi indirimleri ve kolaylıkları yoluyla ekonomik faaliyetlerin canlandırılması ve toparlanmanın desteklenmesi sağlanmaktadır. Kamu borçlanması ise afetlerin oluşturduğu mali yükün hafifletilmesinde önemli bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletler, afet sonrası finansman

ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılandırılmış borçlanma yöntemlerine başvurarak, krizi daha etkili yönetebilmektedir. Bu bağlamda kamu maliyesi ve mali araçlar, afetlerin olumsuz etkileriyle mücadelede devletlerin kurumsal kapasitesini güçlendiren ve müdahale yeteneğini artıran temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir (Yılmaztürk 2023).

Geleneksel maliye politikaları çoğunlukla iradi harcama ve vergi önlemleri üzerinden krizlere tepki üretmeye odaklanırken, son yıllarda geliştirilen Akıllı Maliye Politikası (AMP) yaklaşımı, bu çerçeveyi daha kapsayıcı ve dinamik bir zemine taşımaktadır. AMP; konjonktür karşıtlığı, büyüme dostu yatırımlar, kapsayıcı büyüme, güçlü vergi kapasitesi ve mali ihtiyatlılık gibi beş temel ilkeye dayanmaktadır (Gaspar ve Eyraud 2017). Literatürde bu ilkeler, farklı araştırmalarla temellendirilmiştir: konjonktür karşıtlığı Auerbach (2003), Jalles ve diğ. (2023), büyüme dostu politikalar Alesina ve Perotti (1997), kapsayıcı büyüme Sabir ve Qamar (2019), güçlü vergi kapasitesi Besley ve Persson (2009), mali ihtiyatlılık ise Kopits ve Symansky (1998) ile Mukambetova (2013) tarafından yapılan çalışmalarda vurgulanmıştır.

Doğa kaynaklı afetlerin ekonomik sistem üzerindeki etkileri, yalnızca anlık şoklarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda üretim kayıpları, istihdam daralmaları, gelir eşitsizliklerinin derinleşmesi ve kamu bütçeleri üzerinde uzun vadeli baskılar yaratmaktadır. Türkiye gibi deprem riski yüksek ülkelerde bu durum, maliye politikalarının pasif ve reaktif yaklaşımlarla uygulanması değil, proaktif ve sistematik bir şekilde yeniden ele alınması ihtiyacını doğurmaktadır.

Bu çalışmada, 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin güneydoğusunda meydana gelen ve 11 ili etkileyen yıkıcı depremler bağlamında, otomatik istikrar unsurlarının AMP perspektifiyle değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Özellikle gelir vergisi yapısı, işsizlik sigortası fonu, kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği gibi sosyal transfer mekanizmalarının afet sonrası dönemde ne ölçüde devreye girdiği ve ne ölçüde etkili olduğu incelenerek, Türkiye'nin AMP çerçevesine ne kadar yakın olduğu değerlendirilecektir. Özellikle doğa kaynaklı afetlerle mücadele, etkilerini en aza indirme ve afet sonrası ekonominin eski düzeyine dönmelerini sağlama konularında kamu harcamalarının kritik bir rolü bulunmaktadır. Ancak hükümetler için afet dönemlerinde artan kamu harcamalarının finanse edilmesi ciddi bir sorun olmaktadır. Afet dönemlerinde kamu harcamalarında artma ve vergi gelirlerinde meydana gelen azalma bütçede önemli ölçüde açıklara sebep olmaktadır. Bu nedenle kamu harcamalarını dengeleyebilmek için borçlanmaya ya da vergi gelirlerini artırmaya yönelik düzenlemelere başvurulmaktadır.

Çalışmanın teorik-kurumsal çerçevesi AMP ve temel bileşenleri üzerine kurulmuştur. Değerlendirme kısmında ise Türkiye'ye özgü kamu kurumlarının sunduğu veri ve politika belgelerinden yararlanılarak açıklamalar yapılmıştır. Bu çerçevede şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Türkiye'deki mevcut otomatik istikrar mekanizmaları deprem sonrası ekonomik dalgalanmaları yeterince dengelemiş midir?
- Bu mekanizmalar, AMP'nin öngördüğü kapsamlı ve ihtiyatlı kamu maliyesi stratejileriyle uyumlu mudur?
- Afet dönemlerinde daha dirençli bir kamu maliyesi için hangi yapısal reformlar gereklidir?

Bu sorular üzerinden çalışma, yalnızca Türkiye uygulaması üzerinden bir değerlendirme sunmakla kalmamakta; aynı zamanda afet odaklı maliye politikalarının dönüşümü için yol gösterici politika önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Zira doğru ve etkili mali stratejilerin kullanılması, toplumların afetlerin yol açtığı tahribatla daha iyi başa çıkmasını sağlayabilir ve sürdürülebilir bir toparlanma süreci için temel oluşturabilir.

2. AKILLI MALİYE POLİTİKASI: KURUMSAL ÇERÇEVESİ

Maliye politikalarını farklı bir bakış açısıyla yorumlayan akıllı maliye politikası, küresel kriz sonrasında yaşanan ekonomik, sosyal gelişmelerin etkilerini daha yenilikçi ve yapısal sorunlara odaklanan bir yaklaşımla değerlendiren politika anlayışıdır. IMF tarafından çerçevesi çizilen bu politikalarla, maliye politikalarının konjonktüre karşı duyarlı, büyümeyi destekleyen kapsayıcı kalkınmayı öncelleyen, güçlü bir vergi tabanı oluşturan ve aynı zamanda temkinli bir yapıda uygulanması hedeflenmiştir. Bu yaklaşım, değişim dünyasının etkilerini bugünün koşullarına göre tekrar dizayn etmekte ve ülkelerin üretim, istihdam ve büyüme gibi makroekonomik konularını ülkelerin yapısal durumlarına göre ayarlamayı hedefleyen politikaları içermektedir (Tarım ve Tuncer 2022). Bu akıllı politikalar, maliye politikalarının salt ekonomik büyüklüklere tepki veren klasik uygulamalarından farklı olarak, krizlere karşı daha dinamik, hedef odaklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulmasını amaçlayan çağdaş bir yaklaşımı ifade eder. Bu yaklaşım, IMF ve Dünya Bankası başta olmak üzere pek çok uluslararası kuruluşun da politika belgelerinde yer verdiği bir maliye politikası vizyonudur.

AMP, sadece bütçe büyüklüklerinin yönetimini değil, aynı zamanda ekonomik istikrarı, sosyal kapsayıcılığı, büyüme kalitesini ve mali sürdürülebilirliği aynı anda dikkate alır (Auerbach 2003, Gaspar ve Eyraud 2017). Bu bağlamda maliye politikalarının “akıllı” olması, reaktif değil proaktif olmasını, kısa vadeli tepkilerle sınırlı kalmamasını ve uzun vadeli kamu refahını öncelemesini gerektirir (Alesina ve Perotti 1997).

Gaspar ve Eyraud (2017) tarafından yapılan çalışmada akıllı maliye politikasının beş temel bileşeni şu şekilde sıralanmaktadır: Konjonktür karşıtlık, büyüme dostu politikalar, kapsayıcı büyüme, güçlü vergi kapasitesi ve ihtiyatlılık'tır.

2.1) Konjonktür Karşıtlık

Ekonomik dalgalanmalar, belirli dönemlerde ekonominin birçok sektöründe eşzamanlı olarak ortaya çıkan genişleme ve daralma süreçlerinin, toplam üretim, milli gelir ve istihdam seviyelerinde yol açtığı inişli çıkışlı hareketleri ifade etmektedir (Öztürk 2020). Bu dalgalanmaların süreklilik arz eden dalgalı seyri, konjonktürel hareketlerin temelini oluşturmaktadır. Konjonktür hareketlerinin makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisinin yönü, süresi ve kapsamı ile bu hareketlerin başlangıç ve bitiş noktalarının belirlenmesi, konjonktürel dalgalanmaların analizinde büyük önem taşımaktadır. Bu analizler, söz konusu dalgalanmaların ekonomi genelinde konjonktür yanlısı mı yoksa konjonktür karşıtı mı bir eğilim sergilediğini ortaya koymaktadır (Yıldırım 2020).

Ülkeler, çeşitli iç ve dış şokların etkisiyle zaman zaman makroekonomik göstergelerinde belirgin dalgalanmalar yaşamaktadır. Bu dalgalanmalar, oluşum biçimlerine ve etkilerine göre farklı konjonktürel evrelere ayrılmaktadır.

Ekonomik genişleme dönemleri genellikle refah ve canlanma ile açıklanırken, daralma dönemleri ise durgunluk ve çöküş ile tanımlanmaktadır (Tarım ve Tuncer 2022). Bu bağlamda maliye politikası, ekonomik istikrarın sağlanmasında ve konjonktürel dalgalanmaların etkilerinin hafifletilmesinde başlıca iktisat politikası aracı olarak ön plana çıkmaktadır.

Konjonktür karşıtı maliye politikası, ekonomik döngülerini dengelemek amacıyla, kriz dönemlerinde harcamaları artırarak ve vergileri düşürerek canlandırıcı; aşırı ısınma dönemlerinde ise harcamaları kısarak ve vergileri artırarak soğutucu işlev gören bir yaklaşımdır (Jalles ve diğ. 2023). Konjonktür karşıtı maliye politikaları, ekonomik döngüye paralel olarak şekillendirilmekte; daralma dönemlerinde genişletici (canlandırıcı), genişleme dönemlerinde ise daraltıcı (sınırlayıcı) önlemler öngörmektedir. Böylece, durgunluk yaşanan dönemlerde kamu harcamalarının artırılması ve/veya vergi yükünün hafifletilmesi hedeflenirken, genişleme dönemlerinde bu önlemlerin tersine gidilerek aşırı ısınmanın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. IMF'ye göre de bu yaklaşım, maliye politikalarının “konjonktür karşıtı” biçimde uygulanarak iş döngüsünün yumuşatılması gerektiğini, iyi zamanlarda bütçe fazlası, kötü zamanlarda ise bütçe açığı verilmesinin ekonomik denge açısından faydalı olduğunu savunmaktadır (Gaspar ve Eyraud 2017). Böylece toplam talep aracılığıyla ekonomik denge yeniden sağlanabilmektedir.

Maliye politikaları, bu işlevini hem otomatik stabilizatörler yoluyla hem de siyasi karar alıcıların takdirine bağlı olarak uygulanan iradi vergi ve harcama politikalarıyla yerine getirebilir. Gerek otomatik mekanizmalar gerekse iradi düzenlemeler yoluyla maliye politikaları, ekonomik dalgalanmalara karşı bir istikrar aracı olarak etkin biçimde kullanılabilir (Swanepoel ve Schoeman 2003).

2.2) Büyüme Dostu Politikalar

Maliye politikasının temel hedeflerinden biri, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamaktır. Bu doğrultuda, orta ve uzun vadede büyüme istikrarını destekleyen mali araçların kullanımı literatürde “büyüme dostu politikalar” olarak tanımlanmaktadır. Bu politikalar, ekonomik büyümenin temel belirleyicileri olan sermaye birikimi, iş gücü arzı ve verimlilik artışına odaklanır. Yaklaşımın amacı, uzun vadeli büyümeyi doğrudan veya dolaylı yoldan etkileyen istihdam artışı ile birlikte fiziksel ve beşeri sermaye birikimini destekleyerek üretkenliği artırmaktır. Bu bağlamda, büyüme dostu maliye politikalarının; eğitim ve altyapı yatırımları ile verimliliği desteklemesi, kamu harcamalarının kalitesinin artırılmasıyla büyümeye olan etkisinin güçlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (IMF 2019, Cepparulo ve Mourre 2020).

Büyüme dostu maliye politikalarının harcama boyutunda, eğitim, sağlık, araştırma-geliştirme, ulaşım ve iletişim gibi alanlara yönelik kamu yatırımları ön plana çıkmakta; bu sayede ekonomik yapının uzun vadeli ve sürdürülebilir bir temelde güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Tuncer ve Akıncı 2020). Vergi politikası açısından ise emek arzı ve iş gücü üzerindeki vergi yükünün azaltılması, dolayısıyla iş gücü piyasasında dinamizmi artıracak ve ekonomik büyümeyi destekleyecek daha etkin ve adaletli bir vergi yapısının hayata geçirilmesi önerilmektedir. Bu doğrultuda, vergi sisteminde üretim ve istihdamı teşvik eden düzenlemelerin hayata geçirilmesi, büyüme dostu maliye politikalarının temel unsurlarından biri

olarak değerlendirilebilir. Büyüme dostu harcama ve büyüme dostu vergiler üzerinden gerçekleştirilen bu politikaların temel amacı ekonomik büyümeye istikrarlı bir yapı kazandırmaktır.

Büyüme dostu kamu harcamaları, ekonomik kalkınma ve gelişmeyi destekleyecek alanlara yönelerek sürdürülebilir büyümenin altyapısını oluşturmayı amaçlamaktadır. Literatürde Hallaert ve Nowak (2015), Ardanaz ve diğ. (2020), Cepparulo ve Mourre (2020) tarafından yapılan çalışmalarda, eğitim, sağlık, altyapı, araştırma-geliştirme (Ar-Ge) gibi alanlara yapılan kamu harcamalarının ekonomik büyümeye olumlu katkı sağladığı ve bu doğrultuda söz konusu harcamaların uzun vadeli kalkınma perspektifiyle ekonominin sağlam temeller üzerine inşa edilmesini hedeflediği belirtilmektedir. Ayrıca OECD (2017), Gaspar ve Eyraud (2017) tarafından yapılan çalışmalarda, büyüme dostu harcama politikalarının özellikle beşeri sermaye yatırımları ve altyapı projeleri aracılığıyla uzun dönemli büyüme potansiyelini artırdığı ifade edilmektedir.

Büyüme dostu vergi politikaları, vergi sisteminin yapısal olarak üretim ve istihdam üzerindeki yükünü hafifletmeyi hedeflemektedir. Bu yaklaşım, iş gücünden alınan vergilerin azaltılmasının emek piyasasının esnekliğini ve istihdam yaratma kapasitesini güçlendireceğini öne sürer. Vergi yükünün iş gücünden mülkiyet ve çevresel vergilere yönlendirilmesi, hem kaynak dağılımı etkinliğini artırmakta hem de gelir adaletine katkı sağlamaktadır. Ayrıca vergi tabanının genişletilmesi, istisna ve muafiyetlerin sınırlandırılması ile daha sade bir KDV reformuna geçilmesi, vergi sisteminin hem etkinlik hem de şeffaflık boyutunda güçlendirilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu çerçevede, vergi politikasının büyüme dostu bir yapıya kavuşturulması, mali sürdürülebilirliği destekleyen temel bir reform alanı olarak değerlendirilmektedir (Cepparulo ve Mourre 2020).

Sonuç olarak maliye politikalarının harcama ve vergiler üzerinden alacağı büyüme dostu kararlar yatırım ve istihdam gibi büyüme dinamikleri arasındaki etkileşimin iyileştirilmesi ile uzun vadede ekonomik istikrar ve sürdürülebilirliği inşasına katkı sağlayabilecektir (Esteveo 2020).

2.3) Kapsayıcı Büyüme

Kapsayıcı büyüme, ekonomik büyümenin toplumun tüm kesimlerine adil ve dengeli biçimde yayıldığı, herkes için fırsat eşitliği sunan bir kalkınma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (OECD 2017, World Bank 2023). Bu çerçevede amaçlanan; mutlak yoksulluğun azaltılması, gelir dağılımında adaletin ve temel kamu hizmetlerine erişimde fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. IMF'nin büyüme politikaları üzerine yayımladığı çalışmada da, uzun vadeli sürdürülebilir büyümenin toplumsal meşruiyeti açısından kritik olduğu ve maliye politikalarının bu yönde yeniden tasarlanması gerektiği ifade edilmektedir (Gaspar ve Eyraud 2017). Literatürde kapsayıcı büyüme farklı tanımlarla ele alınmakla birlikte, kavramın merkezinde ekonomik büyümenin varlığı temel bir ön koşul olarak kabul edilmektedir. Kapsayıcılığın bu bağlamdaki amacı ise yoksulluğun azaltılması, gelir eşitsizliklerinin giderilmesi, büyümenin çevresel ve toplumsal dışsallıklarının dikkate alınarak içselleştirilmesi ve özellikle eğitim, sağlık ve finansal hizmetler gibi temel alanlara erişimde eşitliğin sağlanmasıdır (World Bank 2023). OECD (2017) tarafından sunulan çalışmada, kapsayıcı büyümenin hem refah seviyesinin artmasıyla hem de refahın toplum genelinde nasıl dağıldığıyla da yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

Kapsayıcı bir büyüme sürecinin sağlanabilmesi, insan sermayesine yapılan yatırımların artırılması ve kamu kaynaklarının bu doğrultuda etkin kullanılmasıyla mümkündür. Eğitim ve sağlık harcamaları, üretkenliği yükseltirken gelir eşitsizliklerini azaltmakta ve toplumsal bütünleşmeyi desteklemektedir. Bu bağlamda, maliye politikalarının odağını eğitim, istihdam ve gelir dağılımına yönelik alanlara yöneltmesi; uzun vadede ekonomik büyüme potansiyelini güçlendirirken kısa vadede toplumsal eşitsizliklerin hafiflemesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda, düşük gelirli kesimlerin temel hizmetlere erişimini kolaylaştıran kamu harcamaları ile vergi adaletini güçlendiren mali politikalar, kapsayıcı büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır (Ardanaz ve diğ. 2020, Cepparulo ve Mourre 2020).

Tüm bu değerlendirmeler ışığında kapsayıcı büyüme; ekonomik büyüme temelinde şekillenmekte ve toplumun tüm kesimlerinin bu büyümeden elde edilen refah ve fırsatlardan eşit biçimde yararlanmasını hedeflemektedir. Maliye politikaları bu bağlamda, hem ekonomik performansı artırmayı amaçlayan büyüme dostu yönüyle hem de sosyal adaleti gözeten yönüyle çift yönlü işlev görmektedir. World Bank (2023) tarafından geliştirilen 'Shared Prosperity' göstergesi, büyümenin alt gelir gruplarını ne ölçüde etkilediğini ortaya koyarak kapsayıcılık kriterlerinin mali politikalarla ilişkilendirilmesinde kullanılmaktadır. Dolayısıyla, büyümenin hızlanmasını sağlayan harcama ve vergi politikalarının aynı zamanda kapsayıcı bir biçimde tasarlanması gerekmektedir. Kapsayıcı büyümenin etkinliğini artırmak amacıyla maliye politikaları aracılığıyla yapısal reformlara öncelik verilmelidir. Özellikle eğitim, sağlık ve istihdama yönelik kamu harcamaları ile bu alanlarda uygulanacak vergi teşvikleri, hem uzun vadeli büyüme hedeflerine katkı sunacak hem de toplumsal eşitsizlikleri azaltmaya yönelik kısa vadeli sonuçlar doğurabilecektir.

2.4) Güçlü Vergi Kapasitesi

Vergiler, devletlerin en temel ve vazgeçilmez finansman kaynakları arasında yer almaktadır. Vergi gelirlerinin bu denli hayati öneme sahip olmasının başlıca nedeni, ekonomik ve sosyal yapının inşasında dış finansman kaynaklarına ihtiyaç duymadan kamu gelirlerinin sağlanabilmesine olanak tanımasıdır. OECD (2017) tarafından sunulan çalışmada, sürdürülebilir kamu finansmanı açısından vergi gelirlerinin etkinliği, yalnızca miktarıyla değil; aynı zamanda tahsilat yapısının adaletli ve ekonomik büyümeyi destekleyici olmasıyla da doğrudan ilişkilidir.

Vergi kapasitesi ise bir ülkenin ekonomik, sosyal, kurumsal ve demografik koşulları dikkate alınarak ulaşabileceği en yüksek vergi gelirini ifade etmektedir. Bu kapasiteyi etkileyen başlıca unsurlar; kişi başına düşen milli gelir düzeyi, nüfus artış oranı, uygulanan vergi oranları, verginin kaynaklandığı alan, vergi sistemine duyulan güven, vergi aflarının varlığı, etkin denetim mekanizmaları, cezaların caydırıcılığı, toplumdaki vergi ahlakı, vatandaşların politika yapım süreçlerine katılım düzeyi, vergi bilinci ve kültürü, vergi rekabeti, dış ticaret hacmi, hükümetin etkinliği ile tarım ve madencilik sektörlerinin ekonomik yapı içindeki payı şeklinde sıralanmaktadır (Eroğlu 2018, Yıldırım 2020). Vergi kapasitesinin artırılmasına yönelik stratejiler, IMF ve Dünya Bankası gibi kurumlar tarafından özellikle gelişmekte olan ülkelerde mali bağımsızlık ve yatırım ortamının iyileştirilmesiyle ilişkilendirilmektedir (Jalles ve diğ. 2023, World Bank 2023).

Kamu harcamalarının dış kaynak kullanımı ile finanse edilmesi dış borç stokunun artışına neden olacağından ülkelerin güçlü bir vergi kapasitesi oluşumuna ihtiyaçları vardır. Güçlü bir vergi kapasitesi, yalnızca gelir toplamakla kalmaz, aynı zamanda mali bağımsızlığı da güçlendirerek dış borçlanmaya olan ihtiyacı azaltır. Bu kapsamda, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yayımlanan raporda, vergi tabanının genişletilmesi ve kayıt dışılıkla mücadele edilmesinin kalkınma finansmanı açısından öncelikli olduğu belirtilmektedir (UNDP 2022). Bu durum aynı zamanda kamu maliyesinin sürdürülebilirliği açısından da son derece önemlidir. Ayrıca, maliye politikalarında şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılması da, uzun vadeli vergi uyumunu ve gönüllü vergi ödemelerini destekleyerek kapasitenin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

2.5) İhtiyatlılık

Kamu kaynaklarının etkin ve rasyonel kullanılmaması, hem bütçe dengesinin bozulmasına hem de kamu borç stokunun artmasına yol açmakta; bu durum ise kamu politikalarına duyulan güveni zedeleyerek ekonomik istikrarı olumsuz etkilemektedir. Bu doğrultuda, 1970'li yıllardan itibaren maliye politikalarının belirli kurallar çerçevesinde yürütülmesi gerektiği yönündeki görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu yaklaşım, "kurala dayalı maliye politikası" ya da kısaca "mali kural" olarak adlandırılmaktadır. Kurala dayalı maliye politikası yaklaşımı, mali disiplinin sağlanması ve siyasi karar alıcıların takdir yetkisinin sınırlandırılması aracılığıyla kamu maliyesinde öngörülebilirliği ve güveni artırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda mali kurallar, bütçe dengesi, harcama, gelir ve borçlanma üzerinde nicel sınırlamalar getirerek kısa vadeli siyasi baskıların mali performans üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmayı ve kamu borcunun sürdürülebilirliğini desteklemektedir (Ardanaz ve diğ. 2020).

İhtiyatlı maliye politikası anlayışı ise bütçe disiplininin sağlanması ve kamu borcunun sürdürülebilir düzeyde tutulması suretiyle ekonomik güvenin artırılmasını hedeflemektedir. Kurumsal temelleri anayasal iktisat yaklaşımına dayanan mali kurallar, hem nicel sınırlamalar hem de usule ilişkin düzenlemeler şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Drazen 2004). Sayısal nitelikteki mali kurallar; bütçe dengesi, borçlanma sınırları, harcama ve gelir düzeylerine ilişkin belirli oran ve eşiklere dayanan kuralları içermektedir (Aktan 2011). Sayısal olmayan yani prosedürel kurallar ise bütçe sürecine ilişkin yönetsel düzenlemeleri, denetim ve yaptırım mekanizmalarını, mali şeffaflık ve hesap verebilirliğe ilişkin uygulamaları kapsamaktadır (Mukambetova 2013). Borçlanma limitleri, denk bütçe hedefleri, yapısal bütçe dengesi ile harcama ve gelir kuralları gibi farklı türlerde oluşturulabilen mali kurallar, maliye politikalarının daha öngörülebilir, hesap verebilir ve sürdürülebilir bir zeminde uygulanmasına katkı sunmaktadır.

3. OTOMATİK İSTİKRAR UNSURLARI VE MALİYE POLİTİKALARINDA İSTİKRAR İŞLEVİ

Ekonomik istikrarı temin etmek amacıyla uygulamaya konulan vergi ve harcama politikaları, otomatik istikrar sağlayıcı maliye politikaları veya ihtiyari (isteğe bağlı) maliye politikaları aracılığıyla yürütülmektedir. Diğer bir deyişle kamu maliyesi aracılığıyla ekonomik istikrarın sağlanmasında başvurulan araçlar iki temel gruba ayrılmaktadır: Otomatik stabilizatörler

ve ihtiyari mali önlemler (Braun 2018). İhtiyari maliye politikası, ekonomi üzerinde istikrar sağlamak amacıyla, siyasi otoritelerin önceden belirlenmiş herhangi bir kurala bağlı olmaksızın kamu harcamaları ve gelirlerinde yaptığı bilinçli değişiklikleri ifade etmektedir (Edizdoğan ve diğ. 2019). Buna karşın, otomatik istikrar sağlayıcı maliye politikası yaklaşımı, ekonomik yapıya önceden entegre edilmiş ve "otomatik stabilizatörler" olarak adlandırılan araçlar yoluyla, herhangi bir yasal düzenleme ya da idari karar alınmasına gerek duyulmaksızın ekonomide kendiliğinden istikrarın sağlanabileceğini öngörmektedir. Bu bağlamda, maliye politikası önceden belirlenmiş otomatik kurallar çerçevesinde işlemektedir.

Kuramsal olarak, otomatik stabilizatörler; ihtiyari (iradi) politika uygulamalarına gerek kalmaksızın, vergi ve transfer sistemleri vasıtasıyla ekonomik dalgalanmalardan etkilenen kesimlerin mali durumunu düzeltmeye yönelik olarak kendiliğinden devreye giren mali mekanizmalar şeklinde tanımlanmaktadır (Şen ve Kaya 2013). Bu kavram, mali sistemin ekonomik dalgalanmalara karşı kendiliğinden tepki verme kapasitesini yansıtarak, vergi gelirleri ile kamu harcamalarının ekonomik konjonktürdeki değişimlere karşı otomatik biçimde uyum sağlamasına olanak tanımaktadır.

Otomatik stabilizatörler, ekonomide var olan ve konjonktürel dalgalanmaların etkisini hafifletici bir rol üstlenen istikrar mekanizmalarıdır. Bu araçlar, isteğe bağlı maliye politikalarından farklı olarak öngörülebilirlik özelliği taşımakta, uygulama sürecinde zaman tutarsızlığı, karar gecikmeleri ya da siyasi belirsizlikler içermemektedir. Dolayısıyla piyasa aktörlerinin beklentilerini olumsuz yönde etkileme riski asgari düzeye indirilmektedir. Bu nedenlerle, ekonomik dalgalanmalara hızlı ve otomatik bir yanıt verebilme kapasiteleri sayesinde otomatik stabilizatörler, çoğu durumda iradi politikalara kıyasla daha tercih edilebilir bir istikrar aracı olarak öne çıkmaktadır (Mohanty ve Scatigna 2003).

Otomatik stabilizatörler, ekonomik yapının doğasında yer almakta olup, yasama süreci, idari müdahale veya ekonomik analiz gerektirmeksizin konjonktürel dalgalanmalara doğrudan ve gecikmeksizin yanıt verebilen mekanizmalar olarak tanımlanmaktadır. Ekonomik koşullardaki değişimlere hükümetin aktif bir müdahalesi olmaksızın kamu gelir ve harcamalarında meydana gelen otomatik değişimler, bu mekanizmaların, ihtiyari (iradi) politikalara kıyasla daha hızlı ve zamanlama açısından daha etkin bir şekilde devreye girmesini mümkün kılmaktadır.

Artan oranlı gelir vergileri, işsizlik sigortaları, tarımsal destekleme ödemeleri, otomatik oluşan bütçe açık ve fazlaları, kurumsal ve bireysel tasarruflar, stok seviyelerinde meydana gelen değişiklikler ile sigorta primleri gibi unsurlar; konjonktürel dalgalanmaları yumuşatma potansiyeline sahip otomatik stabilizatörler arasında yer almaktadır (Öztürk 2020). Ancak her bir uygulamanın, ekonomik dalgalanmaları önlemede aynı düzeyde etkinlik sağlayamadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çerçevede, otomatik stabilizatörlerin ekonomik dalgalanmalara verdiği tepkinin gücü, seçilen aracın esneklik derecesine bağlı olarak değişmektedir. Konjonktürel esneklik temelinde değerlendirildiğinde, kişisel gelir vergisi ve işsizlik sigortası, istikrar sağlayıcı kapasitesi en yüksek iki uygulama olarak ön plana çıkmaktadır. İşsizlik sigortası

fonları aracılığıyla yapılan ödemeler, işsizlik oranındaki artış ve azalışlara doğrudan tepki vererek ekonomik dalgalanmaları yumuşatma kapasitesine sahiptir (Auerbach ve Feenberg 2000, Tuncer ve Akıncı 2020).

İşsizlik sigortası, bireylerin işsiz kalmaları durumunda karşılaştıkları gelir kaybını, belirli bir süreyle telafi etmeyi amaçlayan bir sosyal güvenlik mekanizmasıdır. Bu mekanizma, işsiz kalan bireylerin tüketim düzeylerinde meydana gelebilecek azalmayı sınırlayarak iç talebi destekler ve böylece daha fazla iş kaybının önüne geçer; satın alma gücünü koruyarak ekonomik durgunlukların şiddetini hafifletir. Ekonomik büyüme ve istihdamın arttığı dönemlerde fon kaynakları birikirken; durgunluk dönemlerinde bu kaynaklar üzerinden yapılan ödemeler devreye girmektedir. Böylece işsizlik sigortası fonu ekonomik döngülere karşı otomatik stabilizatör olarak istikrar sağlayıcı bir işlev üstlenmektedir.

Bununla birlikte, tarımsal destekler kapsamında değerlendirilen garanti fiyat uygulamaları ve sübvansiyonlar da otomatik stabilizatörler kapsamında yer alabilecek örneklerdendir. Otomatik stabilizatörlerin avantajı, ihtiyari maliye politikalarının aksine uygulama gecikmelerine maruz kalmamaları ve politik karar alma süreçlerine bağlı olmamalarıdır. Bu yönüyle, kamu maliyesi içinde yer alan büyük ölçekli dengeleyiciler, ekonomik dalgalanmalara karşı zamanında bir yanıt sunabilmektedir.

Gelişmiş ülkeler kadar gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde de etkili olabilen bu mekanizmalar, mali sürdürülebilirlik açısından da önemli işlevler üstlenmektedir. Otomatik stabilizatörler, genişletici maliye politikalarının gerektiği zamanlarda devreye girerken, ekonomik toparlanma dönemlerinde bu genişlemenin kendiliğinden tersine çevrilmesini sağlayarak bütçe disiplininin korunmasına katkı sunmaktadır (Baunsgaard ve Symansky 2009). Bu araçların iki temel üstünlüğü; özel mevzuat ya da uygulama düzenlemelerine ihtiyaç duymaksızın kısa süre içinde devreye girebilmeleri ve ekonomik döngüler boyunca simetrik bir işleyiş göstermeleridir. Böylece, durgunluk dönemlerinde ortaya çıkan bütçe açıkları azalarak, ekonomik büyüme dönemlerinde fazla verebilen bir bütçe yapısına zemin hazırlanır (Marcel 2013).

Otomatik stabilizatörlerin etkinliği, kamu sektörünün büyüklüğü ve ekonominin genel gelişmişlik düzeyi gibi yapısal faktörlerden etkilenebilmektedir. Ülke bazında farklılık göstermekle birlikte, bu araçların küçük çaplı ekonomik dalgalanmaların hafifletilmesinde etkin oldukları görülmektedir. Ancak daha büyük ölçekli krizler karşısında, tek başlarına yeterli düzeyde etki gösterememeleri olasıdır (Şen ve Kaya 2015).

4. 6 ŞUBAT DEPREMLERİ BAĞLAMINDA OTOMATİK İSTİKRAR UNSURLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ve ardından 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay merkezli meydana gelen depremler; yaşanan can kayıpları, etkilediği coğrafya ve yol açtığı ekonomik yıkımla Cumhuriyet tarihimizin en ağır afetlerinden birine neden olmuştur. Depremler, yaklaşık 120 bin km²lik bir bölgede, 14 milyondan fazla insanı etkilemiştir. Bu depremlerin

yol açtığı tahribatın giderilmesine yönelik harcamalar kamu bütçesi üzerinde ciddi bir yük oluşturmuştur. 17 Mart 2023 tarihinde Strateji ve Bütçe Başkanlığının yayınladığı 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu'nda (SBB 2023) deprem bölgesinden elde edilen ilk bilgiler ve verilere dayanarak depremin Türkiye ekonomisine toplam maliyetinin 103.6 milyar dolar düzeyinde olabileceği hesaplanmıştır. Türkiye'nin milli gelirinin yaklaşık yüzde 9'una denk gelen bu tutar, ülkemizin tarihindeki afet kaynaklı en büyük ekonomik kayıplarından biridir. 2023-2024 döneminde depremin yol açtığı kayıp ve zararın telafi edilmesi ile afet risklerinin azaltılmasına yönelik 2024 yıl sonu fiyatlarıyla toplam 2.6 trilyon TL (yaklaşık 75 milyar dolar) tutarında kamu harcaması bütçeden karşılanarak yapılmıştır (SBB 2025).

Doğa kaynaklı afetlerin yarattığı sosyoekonomik yıkım, kamu maliyesinin hem kriz anındaki tepkisel kapasitesini hem de uzun vadeli istikrar sağlama fonksiyonunu sınamaktadır. Bu bağlamda, maliye politikalarının doğa kaynaklı felaketler karşısında nasıl şekillendiği, istikrar unsurlarının teorik temelleriyle birlikte ele alınmalıdır. Otomatik istikrar unsurları, iktisadi dalgalanmalara hızlı ve siyasi karar alıcılara bağımlı olmaksızın tepki verebilen, maliye politikalarının yapısal bileşenleridir. Bu unsurlar, istikrar sağlayıcı işlevlerini kamu gelirleri ve kamu harcamaları aracılığıyla yerine getirirler.

Teorik olarak otomatik istikrar unsurları, ekonomik daralma dönemlerinde kamu harcamalarının otomatik olarak artmasına ve vergi gelirlerinin azalmasına yol açarak toplam talebi destekleyici bir rol üstlenirler. Ters durumda, ekonomik genişleme sürecinde ise bu unsurlar, kamu gelirlerinin artması ve sosyal transferlerin azalması yoluyla ekonomiyi etkilemektedir. Bu çift yönlü işleyiş, maliye politikalarının konjonktür karşısı işlevini otomatik bir mekanizma aracılığıyla hayata geçirmesini sağlamaktadır.

Otomatik istikrar unsurlarının temel bileşenleri arasında artan oranlı gelir vergileri, işsizlik sigortası ödemeleri, kısa çalışma ödemeleri ve nakdi ücret desteği vb. sosyal transfer harcamaları ve kamu altyapı harcamaları gibi alanlar bulunmaktadır. Bu mali mekanizmaların özelliği, kriz anlarında bireylerin harcanabilir gelirlerini koruma altına alarak toplumsal talep daralmasını sınırlamasıdır. Ayrıca bu istikrar unsurları, ekonomik istikrarı sağlarken, gelir dağılımını da daha adil bir çerçevede yeniden dağıtma işlevine katkı sağlayabilir (Öztürk 2020).

AMP'nin temel ilkeleri olan konjonktür karşısı, kapsayıcı, büyümeyi destekleyici ve mali açıdan sürdürülebilir olma özellikleri, otomatik istikrar unsurlarıyla teorik olarak örtüşmektedir. Bu nedenle doğa kaynaklı afetler gibi olağanüstü durumlar karşısında otomatik istikrar unsurlarının kullanılabilirliği ve etkinliği, AMP'nin sahadaki uygulama kapasitesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

İzleyen bölümde, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında devreye alınan otomatik istikrar araçları -özellikle işsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği ve gelir vergisi tahsilatına ilişkin uygulamalar- sayısal verilerle ortaya konacak; bu veriler tablolar halinde sunularak, söz konusu uygulamaların akıllı maliye politikası ilkeleriyle ne kadar ölçüde örtüştüğü değerlendirilecektir.

4.1) Otomatik İstikrar Unsurlarının Uygulama Göstergeleri

Otomatik istikrar unsurlarının afet sonrası dönemde ne ölçüde devreye girdiğini somut olarak gösterebilmek amacıyla seçilmiş bazı harcama ve gelir kalemleri Tablo 1'de sunulmaktadır. Bu göstergeler, AMP çerçevesinde maliye politikasının

konjonktürel esnekliği ve sosyal koruma kapasitesi hakkında önemli ipuçları vermektedir. Bu veriler, yaşanan deprem sonrasında kamu mali politikalar ile müdahale biçimlerini ve düzeyini değerlendirmeye imkan tanımaktadır. Tablo 1, 2022-2024 dönemine ait bu göstergeleri karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Tablo 1: 2023 Depremi öncesi ve sonrası harcama kalemlerinin AMP açısından değerlendirilmesi (İŞKUR 2022;2023b;2024b, GİB 2025)

Table 1: Assessment of pre- and post-2023 earthquake expenditures from a Smart Fiscal Policy perspective (İŞKUR 2022;2023b;2024b, GİB 2025)

	Milyar TL			Senelik Değişim (%)		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024
İşsizlik Ödeneği	12.180.297	21.673.856	45.730.000	-	%77,9	%111,0
Kısa Çalışma Ödeneği	13.239	1.251.943	9.202	-	%9364,4	%-99,3
Nakdi Ücret Desteği	4.158	703.150	2.581	-	%16804,8	%-99,6
Gelir Vergisi Tahsilatı	367.386	701.247	1.542.362	-	%90,9	%119,9

İŞKUR faaliyet raporları ve GİB Vergi İstatistiklerinden faydalanılarak hazırlanan Tablo 1'de, 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri izleyen dönemde kamu harcamalarının kompozisyonundaki değişim, otomatik ve yarı-otomatik istikrar unsurlarının kriz anlarında ne ölçüde devreye girdiğini ve bu mekanizmaların maliye politikası içindeki işlevselliğini değerlendirmek açısından önemli veriler sunmaktadır. Tablo 1'de yer alan dört temel kalem - işsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği ve gelir vergisi tahsilatı- hem sosyal koruma hem de kamu gelirleri açısından otomatik istikrar işlevinin izlenmesine imkân tanımaktadır. Bu veriler, afet sonrası dönemde maliye politikasının gösterdiği mali refleksi somut biçimde ortaya koymakta ve AMP'nin konjonktür karşıtlık ve kapsayıcı büyüme ilkeleriyle büyük ölçüde örtüştüğünü göstermektedir.

İşsizlik ödeneği harcamalarında gözlenen artış dikkat çekicidir. 2022 yılında yaklaşık 12.2 milyar TL olan bu harcama kalemi, 2023 yılında %78 artarak 21.7 milyar TL'ye yükselmiş ve 2024 yılı bütçesinde ise %111.0'lık bir sıçramayla 45.7 milyar TL olarak öngörülmüştür. Bu durum, hem afet kaynaklı işsizlikteki artışı hem de kamu maliyesinin gelir destek mekanizmalarıyla hızlı biçimde müdahale kapasitesini yansıtmaktadır. Aynı zamanda, konjonktür karşıtı otomatik istikrar politikasının doğal bir işleyişini temsil etmektedir. Harcamalardaki bu sıçrama, AMP'nin kriz anlarındaki konjonktür karşıtlık ve kapsayıcı büyüme ilkeleriyle örtüşmektedir. Bu artış eğilimi, Gaspar ve Eyraud (2017) ile Jalles ve diğ. (2023)'ün ortaya koyduğu AMP'nin otomatik tepki işlevine ilişkin literatürle de uyumludur. Ancak afet sonrası dönemde harcama artışının kısa süreli kalması, uzun vadeli iş gücü toparlanmasının sürdürülebilirliği açısından yetersiz bir etkiye işaret etmektedir.

Kısa çalışma ödeneği ise 2022 yılında 13.2 milyon TL seviyesindeyken, 2023 yılında olağanüstü bir artışla 1.25 milyar TL'ye ulaşmıştır (yaklaşık %9.364'lük bir artış). Ancak 2024 yılı için yalnızca 9.2 milyon TL öngörülmüştür; bu da 2023 yılına göre %99.3 oranında bir düşüş anlamına gelmektedir.

Nakdi ücret desteği de benzer bir seyir izlemektedir: 2022 yılında 4.1 milyon TL civarındayken, 2023 yılında %16.804 artışla 703 milyon TL'ye yükselmiş, ancak 2024 yılında %99.6 oranında bir düşüşle yalnızca 2.58 milyon TL'ye gerilemiştir.

Bu dalgalı yapı, AMP'nin ihtiyatlılık ilkesi açısından bu unsurların zayıf yönlerini ortaya koymaktadır. Yani, söz konusu destekler esnek müdahale aracı olarak değerli olmakla birlikte, sürdürülebilir hale gelmediği sürece sınırlı etki yaratmaktadır. Bu durum, Cepparulo ve Mourre (2020)'nin otomatik stabilizatörlerin etkinliği üzerine bulgularıyla da paraleldir; geçici nitelikteki desteklerin uzun vadeli sosyal dayanıklılık yaratmada tek başına yeterli olamayacağını göstermektedir.

Gelir vergisi tahsilatı ise farklı bir yönü temsil etmektedir: Kamu gelirlerinin krizden nasıl etkilendiği konusunda 2022 yılında 367 milyon TL olan tahsilatın, 2023'te yaklaşık %90.9 artışla 701 milyon TL'ye yükseldiği, 2024 yılında ise %120'nin üzerinde bir artışla 1.54 milyar TL seviyesine ulaştığı görülmektedir. Bu artış eğilimi, doğrudan afet bölgesinde uygulanan vergi ertelemelerinin ulusal bazda bütçe üzerinde kısa vadede sınırlı bir etki yarattığını; ancak ertelenen vergi yükümlülüklerinin 2024 yılında tahsil edilmesiyle gelir performansının afet sonrası yeniden ivme kazandığını göstermektedir. Bu eğilim, AMP'nin güçlü vergi kapasitesi ilkesinin afet sonrası yeniden toparlanmadaki rolünü doğrulamakta; ancak aynı zamanda vergi tabanının genişletilmesi ve bölgesel farklılıkların giderilmesi gereğini de ortaya koymaktadır (Besley ve Persson 2009, OECD 2017).

Bu verilerin analizi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, 2023 depremi sonrası mali reflekslerin, AMP'nin konjonktür karşıtlık ilkeleriyle örtüştüğü, ancak bu desteklerin çoğunun geçici nitelikte kalması nedeniyle kapsayıcılık ve sürdürülebilirlik gibi yapısal ilkeler açısından sınırlı kaldığı söylenebilir. Dolayısıyla, elde edilen bulgular afet sonrası mali politika uygulamalarının AMP'nin kısa vadeli istikrar hedefleriyle uyumlu; ancak kapsayıcı büyüme, vergi kapasitesi ve mali ihtiyat bileşenlerinde sınırlı olduğu sonucunu desteklemektedir. Bu analiz, afet koşullarında maliye politikasının konjonktürel tepki hızını ve sosyal koruma kapasitesini sayısal göstergelerle ortaya koyması bakımından literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. AMP'nin tam anlamıyla kurumsallaşması için bu tür ödeneklerin hem önceden yapılandırılmış fon mekanizmalarıyla desteklenmesi hem de afet sonrası sadece müdahale değil, uzun vadeli toparlanmayı da kapsayan stratejik bir çerçeveye oturtulması gerekmektedir. Bununla birlikte, Tablo 1'de değerlendirilen harcama kalemleri Türkiye genelini kapsayan toplam rakamlar olup, depremden etkilenen 11 ilin bu toplam içindeki payı farklılaşmaktadır. Takip eden Tablo 2 Tablo 3 ve Tablo 4'te,

işsizlik ödeneği, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği gibi otomatik ve yarı-otomatik mali araçların bölgesel dağılımını ayrıntılı şekilde göstermektedir. Böylece deprem bölgesine

yönelik mali müdahalelerin ulusal düzeydeki bütçe hareketleri içerisindeki büyüklüğü ve öncelik düzeyinin AMP çerçevesinde değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Tablo 2: Deprem bölgesindeki illerin işsizlik ödeneği başvuruları ve yıllık değişim oranları (İŞKUR 2022;2023a;2024a)

Table 2: Unemployment benefit applications and annual change rates in earthquake-affected provinces (İŞKUR 2022;2023a;2024a)

İL	İşsizlik Ödeneği Başvurusu-2022	İşsizlik Ödeneği Başvurusu-2023	İşsizlik Ödeneği Başvurusu-2024	Senelik Değişim (%) 2022/2023	Senelik Değişim (%) 2023/2024
ADANA	41.148	38.142	41.911	%-7,3	%9,9
ADİYAMAN	8.866	12.594	13.020	%42,0	%3,4
DİYARBAKIR	22.888	21.844	21.601	%-4,6	%-1,1
ELAZIĞ	11.175	9.413	8.866	%-15,8	%-5,8
GAZİANTEP	56.605	50.701	50.230	%-10,4	%-0,9
HATAY	19.442	33.270	25.592	%71,1	%-23,1
MALATYA	15.990	20.609	16.520	%28,9	%-19,9
KAHRAMANMARAŞ	22.943	30.701	23.240	%33,8	%-24,3
ŞANLIURFA	20.979	20.545	20.353	%-2,1	%-0,9
KİLİS	2.198	2.482	2.578	%12,9	%3,9
OSMANİYE	8.447	7.162	8.257	%-15,2	%15,3
11 İLİN TOPLAMI	230.681	247.463	232.168	%7,3	%-6,2
TÜRKİYE TOPLAMI	1.707.850	1.614.184	1.659.922	%-5,5	%2,8

Tablo 2, 2022-2024 döneminde depremden doğrudan etkilenen 11 ilde işsizlik ödeneği başvurularının yıllık değişim verileri, hem afetin yarattığı ilk ekonomik şokun şiddetini hem de sonraki dönemlerde ortaya çıkan toparlanma eğilimlerini gözler önüne sermektedir. Bu kapsamda, 2022 yılından 2023 yılına geçişte toplam başvuru sayısı ülke genelinde görece sınırlı bir artış (%7.3) gösterirken, özellikle deprem merkez üssüne yakın ve fiziksel yıkımın en yoğun yaşandığı Hatay (%71.1), Kahramanmaraş (%33.8), Adıyaman (%42.0) ve Malatya (%28.9) gibi illerde başvurulardaki artış oranları önemli ölçüde yükselmiştir. Bu durum, afetin istihdam piyasası üzerindeki yıkıcı etkilerini açıkça ortaya koyarken, aynı zamanda sosyal koruma sistemlerine duyulan ihtiyacı da güçlendirmiştir. Öte yandan, Gaziantep, Osmaniye, Diyarbakır gibi bazı illerde başvuru sayılarında azalma ya da sınırlı değişim gözlenmiş olması, bölgesel farklılıkların yalnızca yıkım şiddetiyle değil, iş gücü yapısı, kayıt dışılık oranı ve sosyal güvenlik sistemine entegrasyon gibi yapısal faktörlerle de bağlantılı olduğunu düşündürmektedir. 2023 yılından 2024 yılına geçişte ise toplam başvurularda %6.2'lik bir azalma yaşanmıştır; bu azalma, bazı illerde hızlı bir toparlanmaya işaret ederken, Adıyaman, Adana, Osmaniye, Kilis gibi illerde görülen artış eğilimi, bu bölgelerde ekonomik normalleşmenin

tam anlamıyla sağlanmadığını ya da sosyal yardım sistemine geç katılmanın yaşandığını düşündürmektedir.

Tablo 2, 6 Şubat depremleri sonrasında uygulanan otomatik istikrar unsurlarının bölgesel işleyişine dair önemli bir bilgiyi sunmaktadır. Başta işsizlik sigortası olmak üzere, otomatik nitelikteki sosyal transfer mekanizmalarının afet sonrası dönemde konjonktür karşıtı bir tepki verme kapasitesine sahip olduğu, özellikle ağır hasarlı illerde başvuruların hızlı artışıyla doğrulanmaktadır. Tablo 2, AMP'nin kapsayıcılık ilkeleriyle uyumlu, ancak sürdürülebilir bir otomatik istikrar yapısının henüz kurumsallaşmamış olduğunu da göstermektedir. Kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu düşünülen illerde işsizlik sigortasının yetersiz kalması, AMP'nin önerdiği güçlü vergi ve sosyal güvenlik kapasitesi ilkesine henüz ulaşamadığını göstermektedir. Dolayısıyla, bu veriler yalnızca afet sonrası bir maliye politikası tepkisinin varlığını değil, aynı zamanda bu politikanın ne ölçüde etkin, adil ve dirençli olduğunu da değerlendirmeye açmaktadır. Otomatik istikrar sağlayıcı unsurların, yalnızca kriz anlarında değil, kriz öncesinde de sistemsel olarak güçlendirilmesi; AMP ilkelerinin uygulanabilir, kapsayıcı mali mekanizmalarla desteklenmesi, afet sonrası mali müdahalelerin etkinliğini kalıcı hale getirecektir.

Tablo 3: Deprem bölgesindeki illere yapılan kısa çalışma ödeneği göstergeleri (2023) (İlhan 2023, İŞKUR 2023b)

Table 3: Indicators of short-time work allowance allocated to earthquake-affected provinces (2023) (İlhan 2023, İŞKUR 2023b)

İL	Kısa Çalışma Ödeneği Yararlanan Kişi Sayısı	Kısa Çalışma Ödeneği Miktarı (TL)	Toplam içindeki Payı (%)
ADANA	4.140	20.745.115	1,66
ADİYAMAN	7.779	68.011.232	5,43
DİYARBAKIR	425	3.206.414	0,26
ELAZIĞ	-	-	-
GAZİANTEP	6.113	33.411.320	2,67
HATAY	33.750	324.856.192	25,95
MALATYA	19.961	160.262.043	12,80
KAHRAMANMARAŞ	35.375	313.338.679	25,02
ŞANLIURFA	796	3.504.564	0,28
KİLİS	29	167.955	0,01
OSMANİYE	1.856	11.819.905	0,94
11 İLİN TOPLAMI	110.233	939.323.420	75,02
TÜRKİYE TOPLAMI	-	1.251.943.638	100

İlhan (2023) araştırmasında ve İŞKUR 2023 yılı faaliyet raporundaki (İŞKUR 2023b) bilgilerden faydalanılarak hazırlanan Tablo 3'e göre 2023 yılı içerisinde Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen 11 ilde uygulanan kısa çalışma ödeneği, afet sonrası dönemde kamu eliyle istihdamın korunmasına yönelik gerçekleştirilen en önemli mali araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Toplamda 110.233 kişi bu ödenekten yararlanmış, bölgeye yaklaşık 939.3 milyon TL kısa çalışma ödeneği aktarılmıştır. Bu tutar, 2023 yılında Türkiye genelinde yapılan toplam kısa çalışma ödeneği harcamasının yaklaşık %75'ine karşılık gelmektedir. Bu oran, kamu mali mekanizmalarının bölgesel ölçekte ne denli yoğunlaştığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bölgesel dağılıma bakıldığında, ödenek miktarının iller arasında eşit dağılmadığı, özellikle yıkımın daha ağır yaşandığı Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya gibi illerin hem kişi sayısı hem de ödenek miktarı açısından öne çıktığı görülmektedir. Örneğin yalnızca Hatay, 33.750 kişiyle en yüksek yararlanıcı sayısına sahipken, 324.8 milyon TL ile en yüksek ödeme tutarına da ulaşmıştır. Bu il tek başına toplam ödemenin %25.95'ini almıştır. Benzer şekilde, Kahramanmaraş'ta 35.375 kişi için 313.3 milyon TL, Malatya'da ise 19.961 kişi için 160.2 milyon TL ödeme yapılmıştır. Bu üç il, birlikte toplam kısa çalışma ödeneğinin %63.77'sini oluşturmakta ve bölgesel eşitsizliğin büyüklüğünü somut biçimde göstermektedir.

Diğer illerde ise destek tutarları daha sınırlı kalmıştır. Adıyaman (68 milyon TL), Gaziantep (33.4 milyon TL) ve Adana (20.7 milyon TL) gibi iller orta düzeyde destek alırken; Diyarbakır, Şanlıurfa ve Osmaniye gibi illerde hem kişi sayısı hem de aktarılan ödenek miktarları oldukça düşüktür. Kilis ve Elazığ için ise ya veri bulunmamakta ya da başvuru düzeyi yok denecek kadar azdır. Kilis ilinin %0.01, Şanlıurfa ilinin %0.28 ve Osmaniye ilinin %0.94 gibi düşük oranları, mali mekanizmaya erişimin daha sınırlı kaldığının göstergesi olmuştur.

Bu dağılım, depremin etkisinin iller arasında farklı şiddetlerde yaşanmasının yanı sıra, kısa çalışma ödeneğinin kayıtlı istihdam düzeyi, işletmelerin başvuru kapasitesi ve idari erişim gibi faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Bu bağlamda, kısa çalışma ödeneği uygulaması AMP'nin temel ilkelerinden olan konjonktür karşıtlık ve istihdamı koruma işleviyle doğrudan örtüşmektedir. Afet sonrası ekonomik faaliyetlerde yaşanan geçici duraksamalara karşı bu tür araçlar, işverenleri işten çıkarmaya yönelmekten alıkoyarken, çalışanların da gelir kayıplarını telafi edebilmelerini sağlamaktadır.

Ancak veriler, bu mekanizmanın bölgesel düzeyde eşit etki göstermediğini; uygulama kapasitesi, kayıtlılık düzeyi ve kurumsal erişim gibi yapısal unsurlar nedeniyle farklılık arz ettiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kısa çalışma ödeneği gibi yarı-otomatik mali araçların daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir yapıya kavuşabilmesi için idari altyapının güçlendirilmesi, erişim eşitsizliklerinin giderilmesi ve bölgesel hassasiyetlere duyarlı bir dağıtım mekanizmasının kurumsallaştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, iller düzeyinde veri temelli ihtiyaç analizleri yapılması ve otomatik bir istikrar unsuru olarak zarar gören herkesin kısa çalışma ödeneği ile desteklenmesi mekanizmalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bu tür mali araçlar, potansiyel etkinliğine rağmen uygulamada bölgesel eşitsizlikleri giderme yönüyle eksik kalmaktadır.

Son olarak kısa çalışma ödeneğine ilişkin veriler, deprem bölgesinde AMP ilkeleri doğrultusunda devreye girdiğini göstermekle birlikte, depremin etkilerinin en yoğun yaşandığı Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya illerine kamu kaynaklarının konjonktür karşıtı biçimde yönlendirildiğini göstermektedir. Bu desteklerin olağanüstü durumlarda istihdamı korumaya yardımcı olarak ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi şeklinde büyüme dostu politikalarla örtüştüğü söylenebilir. Ancak ödenekten yararlanmanın kayıtlı istihdama dayalı olması, güçlü vergi kapasitesinin bölgesel farklılıklar yaratmasına neden oluşturabilmektedir.

Tablo 4: Deprem bölgesindeki illere yapılan nakdi ücret desteği göstergeleri (2023) (Özbaş 2023, İŞKUR 2023b)

Table 4: Indicators of cash wage support provided to earthquake-affected provinces(2023) (Özbaş 2023, İŞKUR 2023b)

İL	Nakdi Ücret Desteği Yararlanan Kişi Sayısı	Nakdi Ücret Desteği Miktarı (TL)	Toplam içindeki Payı (%)
ADANA	3.590	18.291.382	2,60
ADİYAMAN	8.157	72.784.274	10,34
DIYARBAKIR	368	2.544.325	0,36
ELAZIĞ	-	-	-
GAZİANTEP	6.842	35.328.532	5,02
HATAY	24.141	232.314.617	33,03
MALATYA	14.023	124.295.827	17,68
KAHRAMANMARAŞ	21.108	192.230.083	27,32
ŞANLIURFA	1.187	3.492.370	0,50
KİLİS	71	329.876	0,05
OSMANİYE	1.333	8.909.173	1,27
11 İLİN TOPLAMI	80.820	690.520.461	98,57
TÜRKİYE TOPLAMI	-	703.150.612	100

Özbaş (2023) araştırmasında ve İŞKUR 2023 faaliyet raporundaki bilgilerden faydalanılarak hazırlanan Tablo 4'te, 2023 yılında Türkiye genelinde yapılan nakdi ücret desteği ödemeleri toplamı 703.2 milyon TL olarak görülmektedir

(İŞKUR 2023b). Bu ödemelerin %98.57'si (690.5 milyon TL) doğrudan 6 Şubat depremlerinden etkilenen 11 ile yönlendirilmiştir. Bu durum, afet sonrası dönemde uygulanan kamu desteklerinin neredeyse tamamının deprem bölgesine yapıldığını göstermektedir.

İller bazında incelendiğinde, en yüksek destek alan il Hatay olmuş; 24.141 kişiye toplam 232.3 milyon TL ödeme yapılmış ve bu il toplam desteğin %33.03'ünü tek başına almıştır. Hatay'ı sırasıyla Kahramanmaraş (%27.32) ve Malatya (%17.68) izlemiştir. Bu üç ilin toplam payı, genel desteğin %78'ine ulaşmakta, yani nakdi ücret desteği ağırlıklı olarak bu illerde yoğunlaşmaktadır.

Adıyaman (%10.34) ve Gaziantep (%5.02) orta düzeyde destek alırken; Adana (%2.60) sınırlı katkı alan iller arasında yer almıştır. Diyarbakır (%0.36), Şanlıurfa (%0.50), Osmaniye (%1.27) ve Kilis (%0.05) gibi illerde destek miktarı oldukça düşüktür. Elazığ için veri bulunmamaktadır. Bu dağılım, yalnızca fiziksel yıkım derecesine değil; aynı zamanda kayıtlı istihdam düzeyi, kurumsal başvuru kapasitesi ve erişilebilirlik gibi yapısal faktörlere de bağlıdır (Özbaş 2023).

Bölgesel dağılıma ilişkin bu dengesizlikler, AMP ilkeleri bağlamında tartışıldığında önemli sonuçlar doğurmaktadır. Nakdi ücret desteği, afetin yarattığı gelir şokunu hafifletmeyi amaçlayan, konjonktür karşıtı ve gelir istikrarı sağlayıcı bir araçtır. Bu yönüyle AMP'nin temel prensiplerinden biriyle

örtüşür. Ancak; uygulamanın kısa vadeli, geçici ve başvuruya bağlı olması, AMP'nin kurumsallık, süreklilik ve kapsayıcılık ilkeleriyle sınırlı bir uyum gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Özellikle kayıt dışı istihdamın yaygın olduğu bölgelerde destekten faydalanamayan önemli bir nüfusun bulunması, AMP kapsamında sosyal adalet ve bölgesel eşitlik ilkeleri açısından eleştirilebilir bir durum yaratmaktadır. Bu bağlamda nakdi ücret desteği, bir afet sonrası müdahale aracı olarak etkili olmuş; ancak yapısal eksiklikler nedeniyle etki alanı sınırlı kalmıştır. Bu durum, mali politika araçlarının işlevselliği kadar, bu araçları taşıyan uygulama kapasitesinin de geliştirilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

4.2) Otomatik İstikrar Unsurlarının Etki Alanları

Akıllı maliye politikası yaklaşımı, mali araçların sadece nicel büyüklükleriyle değil; konjonktür karşıtlık, kapsayıcılık, büyüme dostu politikalar ve mali sürdürülebilirlik gibi niteliksel boyutlarla da değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'de 6 Şubat 2023 depremleri öncesi ve sonrasında devreye alınan otomatik ve yarı-otomatik maliye politikası araçlarının AMP ilkeleriyle ne ölçüde örtüştüğü, hem teorik hem de veriler ışığında incelendiğinde Tablo 5 ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5: Otomatik istikrar unsurlarının Akıllı Maliye Politikası ilkeleriyle uyumu (Gaspar ve Eyraud 2017, Tarım ve Tuncer 2022)

Table 5: The compatibility of automatic stabilizers with the principles of Smart Fiscal Policy (Gaspar ve Eyraud 2017, Tarım ve Tuncer 2022)

Araç / Mekanizma	AMP Bileşenleri	Afet Öncesi AMP İlkeleriyle Uyum	Afet Sonrası – 6 Şubat Depremi AMP İlkeleriyle Uyum
Gelir Vergisi Sistemi	Konjonktür Karşıtlık	Artan oranlı yapı, vergi yükünü hafifletir.	Tahsilatların düşmesi, vergi yükünü hafifletir.
	Büyüme Dostu	Yatırımlar üzerinde caydırıcı etkisi sınırlıdır.	Yatırımlar üzerindeki yük azalmıştır.
	Kapsayıcı Büyüme	Kayıt dışı istihdam nedeniyle düşük gelir grupları kapsanmaz.	Düşük gelirliler kesimlere doğrudan destek sağlamadı.
	Vergi Kapasitesi	Tahsilat kapasitesi güçlüdür.	Deprem bölgesinde tahsilatların azalması -%30
İhtiyatlılık	İhtiyatlılık	Mali disipline katkı sağlar.	Gelir kaybı bütçeyi zayıflatır.
	Konjonktür Karşıtlık	Ekonomik daralmalarda otomatik devreye girer, gelir kaybını sınırlar.	2023'te ödemeler %78 artarak, gelir kayıplarını telafi etmiştir.
	Büyüme Dostu	Normal dönemlerde katkısı zayıftır.	İstihdamı korudu ancak uzun vadeli katkısı sınırlıdır.
	Kapsayıcı Büyüme	Yalnızca kayıtlı çalışanları kapsadığı için geniş iş gücü piyasasında etkisi sınırlıdır.	Kayıt dışı çalışanlar faydalanmadığı için etki alanı dar kalmıştır.
İşsizlik Sigortası	Vergi Kapasitesi	Fon kaynakları sınırlıdır.	Fon gelirleri yetersiz kaldı.
	İhtiyatlılık	Fon büyüklüğü sınırlı, uzun vadeli dayanıklılığı zayıftır.	2024'te ödemeler azaldı, kırlanlık artmıştır.
	Konjonktür Karşıtlık	Kriz dışında düşük işlevsellik gösterir.	2023'te 939 milyon TL ödeme, işten çıkış azaldı
	Büyüme Dostu	Normal dönemlerde katkısı yoktur.	İstihdam kaybını azaltarak dolaylı katkı sağlamıştır.
Kısa Çalışma Ödeneği	Kapsayıcı Büyüme	Yalnızca kayıtlı istihdamla sınırlı olduğundan yaygın etki yaratmaz.	Destek belirli illerde yoğunlaşmış ve kayıtlı istihdamla sınırlı kalmıştır.
	Vergi Kapasitesi	Fon yapısı sınırlıdır.	Fon yetersiz kalmıştır.
	İhtiyatlılık	Geçici fon yapısı nedeniyle süreklilik yoktur.	Krizde etkili, ancak uzun vadede sürdürülemezdir.
	Konjonktür Karşıtlık	Normal dönemde mevcut değildir, kriz dışı dönemde işlevsizdir.	Afette devreye alınarak gelir desteği sağlamıştır.
Nakdi Ücret Desteği	Büyüme Dostu	Yatırım ve istihdama katkısı yoktur.	Ekonomik büyümeye katkı sağlamamıştır.
	Kapsayıcı Büyüme	Kapsamı bulunmadığından gelir eşitsizliği üzerinde etkisi yoktur.	Yaklaşık 81 bin kişiyi kapsasa da geniş iş gücü piyasasına ulaşamamıştır.
	Vergi Kapasitesi	Kalıcı fon yapısı yoktur.	Dış kaynak ve geçici bütçe aktarımlarına bağımlı olmuştur.
	İhtiyatlılık	Mali sürekliliği bulunmaz.	Geçici yapısı nedeniyle sürdürülemezdir.

Gelir vergisi sistemi, artan oranlı yapısı sayesinde konjonktür karşıtlık işlevini doğal olarak yerine getirmektedir; ekonomik daralma dönemlerinde vergi yükü otomatik olarak hafifletmekte, genişleme dönemlerinde ise gelir artışlarına paralel olarak tahsilatlar yükselmektedir. Bu durum Tablo 5 verileriyle de örtüşmekte, afet öncesi ve sonrası dönemde benzer bir

işlevsellik göstermektedir. Ancak kapsayıcılık açısından sistem sınırlı kalmaktadır; kayıt dışı istihdamın yaygınlığı düşük gelir gruplarının sisteme dahil olmasını engellemekte, bu da sosyal adalet boyutunu zayıflatmaktadır. Vergi sistemi, büyüme dostu nitelikte olup yatırımlar üzerinde caydırıcı etkisi sınırlıdır. Aynı zamanda yüksek tahsilat kapasitesi nedeniyle

güçlü vergi kapasitesi özelliğini taşımaktadır. İhtiyatlılık ilkesi açısından bakıldığında ise vergi sistemi, mali disiplinin korunmasında güçlü bir araçtır. Deprem sonrası dönemde ise gelir vergisi sistemi yine konjonktür karşıtlık etkisi göstermiştir; tahsilatların azalmasıyla vergi yükü hafiflemiştir. Yatırımlar üzerindeki yükün azalması büyüme dostu işlevi kısmen desteklemiştir. Ancak küçük esnaf ve düşük gelirli grupların vergi yükünde doğrudan bir azalma sağlanamaması, kapsayıcılığın zayıf kaldığını ortaya koymuştur. Gelir idaresi verilerine göre deprem bölgesinde tahsilatların %30'dan fazla azalması, sistemin vergi kapasitesinin kriz dönemlerinde daraldığını göstermiştir. Bu durum, ihtiyatlılık ilkesi açısından bütçe sürdürülebilirliğini zayıflatmış ve mali disiplin üzerinde baskı yaratmıştır.

Otomatik istikrar unsurları arasında yer alan işsizlik sigortası, otomatik olarak devreye giren yapısıyla konjonktür karşıtlık ilkesiyle uyumlu bir araçtır. Ancak kapsayıcılık açısından sınırlı kalmakta, yalnızca kayıtlı çalışanları kapsadığı için geniş iş gücü piyasasında etkisi daralmaktadır. Büyüme dostu katkısı kriz dışında oldukça düşüktür. Fon yapısı nedeniyle vergi kapasitesi ve kaynak büyüklüğü sınırlıdır. İhtiyatlılık ilkesi bakımından, fonun sürekliliği tartışmalı olup mali sürdürülebilirliği zayıftır. Deprem sonrasında İşsizlik sigortası özellikle kriz anlarında güçlü bir konjonktür karşıtı araç niteliğindedir. 2023 yılında bu fondan yapılan ödemeler, önceki yıla göre %78 oranında artmış (Tablo 1 verileri) ve bölgede istihdam şoklarının etkisini hafifletmiştir; bu durum kısmen büyüme dostu bir işlev de üstlenmiştir. Ancak 2024 yılında bu mekanizmanın geçici nitelikte kaldığı görülmüş ve AMP'nin ihtiyatlılık ilkesiyle tam uyumlu olmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca işsizlik sigortasının yalnızca kayıtlı çalışanları kapsamaması, özellikle deprem bölgesinde yaygın olan kayıt dışı istihdam nedeniyle aracın kapsayıcılık yönünü zayıflatmış, güçlü vergi kapasitesi ilkesinin sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Benzer şekilde, kısa çalışma ödeneği, afet öncesi dönemde düşük işlevsellik göstermekte ve konjonktür karşıtlık açısından sınırlı kalmaktadır. Kapsayıcılık yalnızca kayıtlı istihdamla sınırlıdır. Büyüme dostu katkısı normal dönemlerde yok denecek kadar azdır. Geçici fon yapısı nedeniyle vergi kapasitesi sınırlıdır. İhtiyatlılık bakımından sürdürülebilirliği zayıf olup, yalnızca olağanüstü dönemlerde işlevsel olabilecek bir mekanizma niteliği taşımaktadır. 6 Şubat depremleri sonrası kısa çalışma ödeneği geçici fon yapısına rağmen hızla devreye alınarak 2023 yılı itibarıyla toplamda 939.3 milyon TL'lik destek sunmuş ve 110 binden fazla kişiye ulaşmıştır (Tablo 3 verileri); bu yönüyle önemli bir konjonktür karşıtlık işlevi görmüştür. Bu uygulama, istihdam kayıplarını önleyici etkisiyle AMP'nin büyüme dostu ve kısmen kapsayıcılık ilkeleriyle örtüşmektedir. Bununla birlikte, desteklerin belirli illerde yoğunlaşması ve uygulamanın kayıtlı istihdam koşuluna bağlı olması, kapsayıcılık açısından ve sosyal adalet boyutunda sınırlı kalmış, vergi kapasitesi ve fon büyüklüğü açısından ise kırılabilir yapı sergilemiştir. Böylece uygulama, ihtiyatlılık ilkesi gereği kriz anında işlevsel olsa da uzun vadede sürdürülebilirlik açısından zayıf kalmıştır.

Nakdi ücret desteği deprem öncesi dönemde mevcut olmadığından konjonktür karşıtlık, kapsayıcılık, büyüme dostu, vergi kapasitesi ve ihtiyatlılık açısından herhangi bir katkı sağlamamaktadır. Deprem sonrası nakdi ücret desteği, kısa çalışma ve işsizlik sigortası başvurularından yararlanamayan

çalışanlara yönelik geliştirilen, afet döneminde uygulamaya alınan geçici bir gelir destek mekanizmasıdır. 2023 yılında 690.5 milyon TL'lik bir kaynak aktarımı yapılmış ve yaklaşık 81 bin kişi bu ödemededen yararlanmış (Tablo 4 verileri); bu yönüyle afet döneminde gelir kaybını telafi ederek konjonktür karşıtlık işlevi görmüştür. Ancak, geçici yapısı, dış finansman bağımlılığı ve kapsamının oldukça sınırlı olması, AMP'nin sürdürülebilirlik ve kapsayıcılık ilkeleriyle tam bir uyumunu engellemektedir. Ayrıca kişi başına düşen destek tutarlarının iller arasında büyük farklılık göstermesi, kapsayıcılık ve sosyal adalet açısından eşitlikçi bir yapıdan uzak olduğunu ortaya koymaktadır; vergi kapasitesi açısından ise kalıcı bir kaynak yaratamaması, ihtiyatlılık boyutunda kırılabilirlik yaratmıştır.

Tüm bu bulgular, Türkiye'de uygulanan otomatik istikrar mekanizmalarının AMP ilkeleriyle olan ilişkisini farklı düzeylerde ortaya koymaktadır. Gelir vergisi sistemi, konjonktür karşıtlık ve büyüme dostu özellikler taşıyan, kapsayıcılık açısından sınırlı kalmaktadır. İşsizlik sigortası, kısa çalışma ödeneği ve nakdi ücret desteği gibi fon temelli araçlar, kriz dönemlerinde önemli gelir desteği sağlamakla birlikte, sürdürülebilirlik ve erişim boyutlarında yapısal eksiklikler taşımaktadır. Bu nedenle, AMP'nin afet dönemlerinde tam anlamıyla etkin bir politika çerçevesi oluşturabilmesi, yalnızca mevcut araçların miktarsal kapasitesiyle değil, bu araçların kurumsal tasarımı, kapsama alanı ve sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir.

AMP'nin konjonktür karşıtlık ilkesi, 2023 yılında hızla artan kamu harcamaları ve sosyal transferler aracılığıyla büyük ölçüde karşılanmıştır. Ancak bu politikaların kapsayıcılık, büyüme dostu politikalar ve sürdürülebilirlik gibi bileşenlerde sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. İşsizlik sigortası gibi otomatik istikrar unsurlarının yalnızca kayıtlı çalışanlara ulaşması, vergi sisteminin geniş bir kesimi dışarıda bırakması ve sosyal yardımların geçici kaynaklara dayanması, AMP'nin mali ihtiyatlılık bakımından zayıf olduğunu göstermektedir. Ayrıca yeniden inşa sürecinde kamu yatırımlarının yerel ekonomik kalkınma, istihdam ve verimlilik odaklı olmaktan ziyade fiziksel iyileştirme öncelikli yürütülmesi, büyüme dostu politikalarda da gelişime açık bir alan olduğunu işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye gibi afet riski yüksek ülkelerde maliye politikalarının etkinliği yalnızca kriz anında devreye giren reflekslerle değil, önceden yapılandırılmış, kapsayıcı ve sürdürülebilir sistemler aracılığıyla sağlanabilir. Akıllı maliye politikası bu açıdan hem teorik hem de kurumsal olarak güçlü bir çerçeve sunmakta; kamu maliyesini sadece mali disiplin değil, aynı zamanda toplumsal direnç ve ekonomik toparlanma aracı olarak yeniden konumlandırmaktadır. Bu nedenle AMP'nin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

5. SONUÇLAR

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Türkiye'de uygulanan maliye politikası araçlarını Akıllı Maliye Politikası (AMP) yaklaşımı çerçevesinde değerlendirerek, otomatik ve yarı-otomatik istikrar unsurlarının kriz sonrası ekonomik ve sosyal dengeyi sağlamadaki rolünü incelemiştir. Bulgular, işsizlik sigortası, kısa çalışma ödeneği, nakdi ücret desteği ve gelir vergisi yapısı gibi mali araçların, afetin ekonomik etkilerini hafifletmede işlevsel olduğunu, deprem sonrasında hızlı ve konjonktür karşıtı müdahale imkanı sunduğunu

göstermektedir. Araştırmanın temel sorusu, bu mali araçların AMP'nin beş bileşeni olan konjonktür karşıtlık, kapsayıcı büyüme, büyüme dostu politikalar, güçlü vergi kapasitesi ve ihtiyatlılık ilkeleriyle ne ölçüde uyum sağladığını belirlemektir. Elde edilen bulgular, AMP'nin konjonktür karşıtlık ve ihtiyatlılık ilkeleriyle literatürde tanımlanan otomatik tepki mekanizmalarıyla (Gaspar ve Eyraud 2017, Jalles ve diğ. 2023) büyük ölçüde örtüşmektedir. Ancak kapsayıcı büyüme ve vergi kapasitesi boyutlarında Türkiye'nin uygulamaları sınırlı kalmış, bu durum OECD (2017), Auerbach ve Feenberg (2000) ile Cepparulo ve Mourre (2020)'de vurgulanan üretken yatırım ve eşitlikçi büyüme hedeflerinden sapmayı göstermiştir. Bu sonuç, afet sonrası mali reflekslerin AMP'nin kısa vadeli istikrar hedefleriyle uyumlu, ancak mali ihtiyatlılık bakımından eksik olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmanın en önemli kısıtlılığı, AMP ve beş temel bileşeniyle doğrudan ilişkili akademik çalışmaların azlığı ve analizlerin yalnızca

kamu kurumlarının yayımladığı ikincil verilere (İŞKUR, GİB, SBB) dayandırılmasıdır. Bu verilerin sınırlı olması nedensellik ilişkilerinin kurulmasını güçleştirmiştir. Bu yönüyle çalışma, Akıllı Maliye Politikası çerçevesinin afet sonrası maliye politikalarının değerlendirilmesinde ilk kez sistematik biçimde kullanılması ve otomatik istikrar unsurlarını karşılaştırmalı biçimde ele alması açısından literatüre özgün bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Türkiye'de, afet sonrası kamu maliyesinin daha dayanıklı hale gelebilmesi için otomatik mekanizmaların kurumsallaştırılması, sosyal koruma sistemlerinin kapsamının genişletilmesi ve afet harcamalarının sadece fiziksel yeniden inşaa ile sınırlı kalmayıp, beşeri ve üretim kapasitesini artıracak şekilde yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Sonuç olarak, Türkiye gibi yüksek afet riski taşıyan ülkelerde maliye politikalarının yalnızca olağan dışı durumlara yönelik geçici tepkilerle sınırlı kalmaması; AMP yaklaşımı doğrultusunda daha kapsayıcı, sürdürülebilir ve önleyici bir mali yapı oluşturması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akar S., 2013. Doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisi: Türkiye örneği, Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 292 s.
- Aktan C.C., 2011. Kurumsal maliye politikası ve mali kurallar, Çimento İşveren Dergisi ,1(25), 4-13.
- Alesina A., Perotti R., 1997. The welfare state and competitiveness, American Economic Review, 87(5), 921-939.
- Ardanaz M., Cavallo E., Izquierdo A., Puig J., 2020. Growth-friendly fiscal rules? Safeguarding public investment from budget cuts through fiscal rule design, IDB Working Paper Series No: IDB-WP-01083, Inter-American Development Bank (IDB), Washington D.C.
- Auerbach A.J., 2003. Fiscal policy, past and present, Brookings Papers on Economic Activity, 34(1), 75-138.
- Auerbach A.J., Feenberg D.R., 2000. The significance of federal taxes as automatic stabilizers, Journal of Economic Perspectives, 14(3), 37-56.
- Baunsgaard T., Symansky S.A., 2009. Automatic fiscal stabilizers: How can they be enhanced without increasing the size of government?, International Monetary Fund, SPN/09/23.
- Besley T., Persson T., 2009. The origins of state capacity: property rights, taxation and politics, American Economic Review, 99(4), 1218-1244.
- Braun J., 2018. Automatic stabilizers of business cycle as mechanisms of stabilization policy of public finance in Poland, Optimum Economic Studies, 92(2), 3-11.
- Cepparulo A., Mourre G., 2020. How and how much? The growth-friendliness of public spending through the lens, European Commission Directorate General for Economic and Financial Affairs, Luxembourg publications, 42p.
- Ceren A., 2023. Türkiye'de afet yönetimi ve afetlerde teknoloji kullanımının önemi, Research Studies Anatolia Journal, 6(1), 78-106.
- Drazen A., 2004. Rules Based Fiscal Policy in Emerging Markets (In: Fiscal Rules from a Political Economy Perspective, Editor: Kopits G., 286p.), 15-29.
- Edizdoğan N., Çetinkaya Ö., Gümüş E., 2019. Kamu maliyesi, Ekin Yayınevi, Ankara, 576s.
- Eroğlu A., 2018. Vergileme kapasitesini belirleyen faktörler ve Türkiye'de vergi aflarının vergi gelirlerine etkisi, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 3(5), 56-69.
- Estevao M., 2020. Climate-smart fiscal policy can foster a lasting economic recovery, One Earth, 3(3), 273-276.
- Gaspar V., Eyraud L., 2017. Five keys to a smart fiscal policy, IMF Blog. Washington D.C., Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2017/04/19/five-keys-to-a-smart-fiscal-policy>.
- GİB, 2025. Vergi İstatistikleri, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara, Erişim adresi: <https://www.gib.gov.tr/kurumsal/planlar-ve-raporlar/istatistikler/butce-gelirleri>.
- Hallaert J.J., Nowak S.B., 2015. Toward a growth-friendly fiscal consolidation in Belgium. Belgium-Selected Issues, IMF Country Report No:15/71, Washington D.C.

- IMF, 2019. Fiscal policy and development: Human, social, and physical investment for the SDGs, IMF Staff Discussion Note SDN/19/03 IMF Publication, Washington D.C.
- İlhan O., 2023. Kısa çalışma uygulamasının geliştirilmesi: Koronavirüs (Covid-19) döneminde edinilen tecrübeler ve ülke örnekleri, Uzmanlık tezi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara, 130 s.
- İŞKUR, 2022. 2022 İstatistik Yıllığı, Ankara, Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/istatistik-yilliklari/>.
- İŞKUR, 2023a. 2023 İstatistik Yıllığı, Ankara, Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/istatistik-yilliklari/>.
- İŞKUR, 2023b. 2023 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara, Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/medya/hvyl2ci5/2023-faaliyet-raporu.pdf>.
- İŞKUR, 2024a. 2024 İstatistik Yıllığı, Ankara, Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/istatistikler/istatistik-yilliklari/>.
- İŞKUR, 2024b. 2024 Yılı Faaliyet Raporu. Ankara, Erişim adresi: <https://www.iskur.gov.tr/medya/003kgqhp/2024-yili-faaliyet-raporu-1.pdf>.
- Jalles J.T., Kiendrebeogo Y., Lam W.R., Piazza R., 2023. Revisiting the countercyclicality of fiscal policy (IMF Working Paper No. 2023/089). Washington D.C., Erişim adresi: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2023/04/29/Revisiting-the-Countercyclicality-of-Fiscal-Policy-532952>.
- Kopits G., Symansky S., 1998. Fiscal policy rules, International Monetary Fund publication Washington, D.C., 52p.
- Marcel M., 2013. Structural Fiscal Balances: Methodological, Conceptual, and Practical Alternatives, Inter-American Development Bank, Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.18235/0006958>.
- Mohanty M.S., Scatigna M., 2003. Countercyclical fiscal policy and central banks (In: Fiscal Issues and Central Banking in Emerging Economies, Editor: Bank for International Settlements, 176 p.), 38-70.
- Mukambetova A., 2013. Mali kurallar ve dünya ekonomisindeki uygulamalar, Yüksek Lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 141 s.
- OECD, 2017. A Framework for Policy Action on Inclusive Growth, Paris, Erişim adresi: https://www.oecd.org/en/publications/opportunities-for-all_9789264301665-en/full-report.html.
- Özbaş Y., 2023. Nakdi ücret desteği için mevcut durum analizi ve benzer ülke uygulamaları, Uzmanlık tezi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara 90 s.
- Öztürk N., 2020. Maliye politikası, Ekin Yayınevi, Bursa, 508 s.
- Sabir S., Qamar M., 2019. Fiscal policy, institutions and inclusive growth: Evidence from the developing Asian countries, International Journal of Social Economics, 46(6), 822-837.
- SBB, 2023. 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ankara, Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>.
- SBB, 2025. Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Yeniden İmar ve Gelişme Raporu, Ankara, Erişim adresi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2025/02/Kahramanmaraş-ve-Hatay-Depremleri-Yeniden-Imar-ve-Gelisme-Raporu.pdf>.
- Swanepoel J.A., Schoeman N.J., 2003. Countercyclical fiscal policy in South Africa: Role and impact of automatic fiscal stabilisers, South African Journal of Economic and Management Sciences, 6(4), 802-822.
- Şen H., Kaya A., 2013. The role of taxes as an automatic stabilizer: Evidence from Turkey, Economic Analysis and Policy, 43(3), 303-313.
- Tarım N., Tuncer G., 2022. Akıllı maliye politikası ve Türkiye değerlendirmesi, Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 5(1), 33-53.
- Tuncer G., Akıncı A., 2020. Türkiye'de otomatik stabilizatörlerin etkililiği, Mali Çözüm Dergisi, 30(158), 81-102.
- UNDP, 2022. Tax for Sustainable Development Goals Initiative, New York, Erişim adresi: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/202304/UNDP_Tax%20for%20SDGs_annual%20report%202023.pdf.
- World Bank, 2023. Domestic revenue mobilization: An evaluation of World Bank Group support, Washington D.C., Erişim adresi: <https://ieg.worldbankgroup.org/sites/default/files/Data/Evaluation/files/domestic-revenue-mobilization.pdf>.
- Yeşildal A., 2020. Doğal afetlerle mücadelede yerel yönetimlerin rolü ve kapasite sorunları: esnek şehir uygulaması, Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(1), 87-116.
- Yıldırım M., 2020. Verginin mali amacı açısından Türkiye'de 1990-2018 yılları arası dönemde vergi gayretinin incelenmesi, Vergi Raporu, (246), 196-214.
- Yilmaztürk A., 2023. Doğal Afetlerin Yarattığı Etkilerle Mücadelede Mali Araçların Rolü, Ege 9. Sosyal Bilimler Kongresi, 22-24 August 2023, İzmir-Turkey, Erişim adresi: https://www.ege.kongresi.org/files/ugd/797a84_16db2a824cba429191bc5d729ac6c880.pdf.

ARAŞTIRMA VERİSİ (Research Data)

Çalışma kapsamında kullanılan veriler açık kaynaklı birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. SBB Strateji ve Bütçe Başkanlığı (Yeniden imar ve gelişme raporu). GİB Gelir İdaresi Başkanlığı (Vergi istatistikleri). İŞKUR (İstatistik yıllıkları ve faaliyet raporları).

ÇIKAR ÇATIŞMASI / İLİŞKİSİ (Conflict of Interest / Relationship)

Araştırma kapsamında yer alan bilgiler; herhangi bir kişiye, kuruma, ekipmana çıkar sağlamayı veya kişisel/kurumsal menfaat kazandırmamakta olup herhangi bir çıkar çatışması/ilişkisi yoktur.

YAZARLARIN KATKI ORANI BEYANI (Author Contributions)

- Çalışmanın tasarlanması (Designing of the study): A.Y.
- Literatür araştırması (Literature research): A.Y.
- Saha çalışması, veri temini/derleme (Fieldwork, collection/ compilation of data): A.Y.
- Verilerin işlenmesi/analiz edilmesi (Processing/analysis of data): A.Y.
- Şekil/Tablo/Yazılım hazırlanması (Preparation of figures/ tables/software): A.Y.
- Bulguların yorumlanması (Interpretation of findings): A.Y.
- Makale yazımı, düzenleme, kontrol (Writing, editing and checking of manuscript): A.Y.